

1848 – 170 éve

Szilvay Gergely

Hős vagy áruló? Görgei a mérlegen

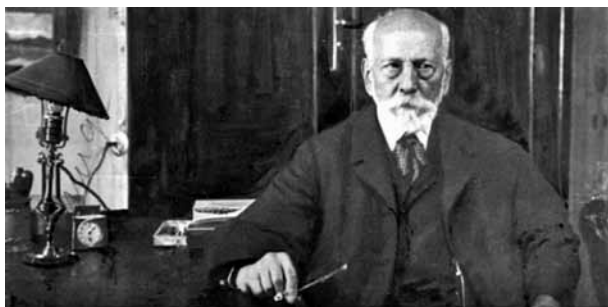
1849 után általános volt Görgei Artúrral kapcsolatban az a vélekedés, hogy „elárulta a szabadságharcot”, később azonban tisztélet és megbecsülés övezte – mondja a Mandinernek Hermann Róbert történész, az 1848-49-es forradalom és szabadságharc szakértője. Kinek volt igaza a Görgei-Kossuth-vitában, hogyan értékeljük Görgeit ma? Interjúnk.

Mennyire volt jó katona Görgei Artúr?

Görgei véleményem szerint a szabadságharc legkiválóbb katonája volt. Aktív katonai pályája során összesen tíz hadjáratban vett részt, ezek közül hetet ő maga vezetett 1848 december közepé és 1849 augusztusa között. E hadjáratok közül egyetlen olyan volt, amelyet egyértelműen elveszített, ez az 1849. június közepén a Vág mentén végrehajtott hadművelet volt, amelyben nem sikerült rákényszeríteni a akaratát az ellenségre, s kudarcot vallott. Az összes többi hadjáratban legalább a minimális célt, a sereg megóvását elérte. A szabadságharc 11 nagy csatájából hétben volt ott, közülük ötöt ő maga vezetett, s ezek közül csupán egyet veszített el. Jól felismerte a kínáló helyzeteket, többször is meglepte vagy megzavarta a túlerőben lévő ellenfelet, s gyakran személyes fellépésével döntötte el egy-egy összecsapás sorsát.

Mi tartható a legnagyobb sikerének?

Általában a tavaszi hadjáratot szokták emlegetni, amelyben egy hónap alatt a Tiszától a Rábáig verte vissza a túlerőben

lévő ellenséges főereget. Én a magam részéről ennél is nagyobb katonai teljesítménynek tartom az 1849 júliusi felvidéki hadjáratát, amelynek során harmincezer emberével egy hónapon keresztül járatta a bolondját *Paszkevic*s tábornagy százhuszezer főnyi erejével, s a hét jelentősebb összecsapásból a sereg csupán egyszer szenvedett vereséget.

Mi volt Görgei legnagyobb hibája vezérként?

Talán az említett Vág menti hadjárat 1849 júniusában, amikor úgy küldte támadásra a csapatait, hogy ő maga nem volt jelen a hadjárat első felében, s a táborkara által kidolgozott, túlzottan bonyolult haditervet próbálta végrehajtani. Buda ostromát is hagyományosan ide szokták sorolni, de az adott erőviszonyok mellett 1849

1848 – 170 éve

április végén a Bécs elleni előnyomulásnak nem volt valós esélye. A Bécs előtt összpontosult osztrák főerők létszámában és tüzéségben is felülmúlták a Görgei rendelkezésére álló erőket, amelyeknek a tetejébe e tüzéségi löszere is kifogyott. Budát vissza kellett venni, különben az újabb hadjáratban állandóan ott lett volna túskeként a magyar hadsereg hátában.

Tudott-e volna máshogy cselekedni a szabadságharc végén?

Görgei 1849. augusztus 9-én abban a hitben érkezett meg Aradra, hogy ott találja a *Henryk Dembinski* altábornagy vezette déli magyar főereget. Dembinski azonban Szegedről nem Arad, hanem Temesvár felé vonult vissza, s éppen Görgei érkezésének napján adta át Temesvár alatt a fővezérséget Bemnek, aki csatát vállalt *Haynau* ellen, és döntő vereséget szenvedett. Ezzel a további ellenállás értelmét veszítette. Az oroszok ugyanezen a napon – a temesvári csatáról mit sem tudva – közölték Görgeivel, hogy nem hajlandók vele tárgyalni, csupán a feltétel nélküli fegyverletételt fogadják el. Görgeinek ekkor huszonötezer fegyveres és ötezer fegyvertelen embere volt, északról a négyszeres túlerőben lévő orosz főereg, Erdély felől az ottani, negyvenötvenezer főnyi orosz-osztrák intervenció haderő, délről *Haynau* legalább negyven ezer főnyi serege fenyegette. A seregnek puskánként másfél tölténye volt, utánpótlási lehetőség nélkül.

Görgei nekivezethette volna a seregét valamelyik ellenséges hadseregnek, nagyjából a biztos vereség vagy a teljes megsemmisülés kilátásával, megpróbálhatta az áttörést török területre, feloszlathatta a

sereget vagy letehetette a fegyvert. Az általa augusztus 11-én Aradon összehívott haditanács – egyébként az előző napi minisztertanácsi határozat szellemében – az oroszok előtti fegyverletétel mellett döntött. Katonai, politikai és humanitárius szempontból a sok rossz megoldás közül ez volt akkor a legjobb.

Hogyan foglal ön állást a nagy Görgei-Kossuth vitában?

Valójában ez nem olyan vita, mint amilyen *Széchenyi* és *Kossuth* között a reformkorban, vagy *Deák* és *Kossuth* között a kiegyezés körül lefolyt. Görgei egészen 1849 május végéig azt a politikát képviselte a hadseregben, amelyet *Kossuth* az országgyűlésben: 1849 tavaszáig az önvédelmi harc, azt követően a függetlenségért folytatott háború érdekeit képviselte. A helyzet a készülődő orosz intervencióról érkező hírek megérkezése után változott meg: ekkor – tévesen – úgy vélte, hogy azért következik be az orosz beavatkozás, mert *Kossuth* a parlamenttel kimondatta a Habsburgok trónfosztását és az ország függetlenségét. Ebben tévedett, ugyanis az osztrák kormány már ezek hírének vétele előtt döntött a segítségkérésről, s a rendelkezésünkre álló adatok szerint a trónfosztásnak és a függetlenség kimondásának nem volt szerepe az intervenció bekövetkezésében. Ezután a legfőbb célja politikailag az 1848 áprilisi állapot visszaállítása volt, ugyanakkor katonailag továbbra is az osztrákok megverésére törekedett. *Kossuth* nélkül nincs szabadságharc, azaz nincs Görgei sem – ilyen módon nem is kell választani kettejük között.

Kossuth a küzdelem politikai vezetője és motorja volt,

1848 – 170 éve

Görgei pedig az a katonai vezető, aki legsikeresebben próbált meg érvényt szerezni a kossuthi politikának a harctéren.

Hogyan élt Görgei Világos után, illetve a dualizmus idején? Milyen volt a kapcsolata az uralkodóval?

Görgeit 1849 augusztusában Klagenfurtba internálták, itt élt – rendőri felügyelet alatt – 1867-ig. Állást nem vállalhatott, s miután a tartalékai elfogytak, az osztrák kormánytól kapott „tartásdíjat”. 1852-ben németül, olaszul és angolul megjelentek az emlékiratai – a két kötetet azonnal betiltották az Osztrák Császárságban, mert kemény szavakkal szólt az osztrák politikáról. A kiegyezés időszakában két memorandumot is írt Deák számára katonai kérdésekről, amelyeket a haza bölcse örömmel fogadott. 1867-es hazatérése után közéleti szerephez nem jutott, 1875-ig Erdélyben dolgozott munkafelügyelőként és gazdatisztként. Ezt követően az öccse visegrádi birtokát igazgatta, de 1881-ig több nagyobb tanulmányt is írt a Budapesti Szemlébe. 1884-ben 207 honvédtiszt nyilatkozatban jelentette ki, hogy nem tartják áru-lónak. A személye körüli viták az 1890-es években némileg csillapodtak, de haláláig nem maradtak abba. Szellemi és fizikai frissességét az 1910-es évek elejéig megőrizte, ezt követően azonban egyre inkább romlott a fizikuma, s vele együtt a szellemi állapota is. *Ferenc Józseffel* a maga módján megbékélt, de az a legenda, hogy minden évben szülőit küldött volna neki a visegrádi birtok terméséből, alaptalan. Valójában öccse, *Görgey István* felesége és annak lányai küldték a szőlőt a Visegrád környékén vadászgató uralkodónak, aki ezt a kabinetiroda útján mindig meg is köszönte.

Hogy gondolkodtak Görgeiről a kortársak, a közvélemény?

1849 ősze után meglehetősen általános volt vele kapcsolatban az a vélekedés, hogy „elárulta a szabadságharcot”. *Vörösmarty, Bajza, Sárosi Gyula, Tóth Kálmán, Vajda János* átkozta el őt, de még a visz-szafogottabb Jókai is őt hibáztatta az aradi kivégzésekért. Az emigrációban Kossuth 1849. szeptember 12-i vidini diplomáciai körlevelében nevezte őt árulónak, s tölta rá a szabadságharc vereségének szinte egész felelősségét. Ez a vélekedés meglehetősen általános volt az emigránsok között; legfeljebb abban volt némi nézetkülönbség, hogy Görgei már kezdettől áruló volt, vagy csak fokozatosan vált azzá, illetve hogy szenvedélyből vagy pénzért árulta-e el az ügyet. Ugyanakkor voltak olyanok is, akik nem hitték el a vádat. Ezek többnyire Görgei volt tisztjei (*Duka Tivadar, Üchritz Emil*) voltak, de például *Szász Károly* már 1850-ben versben védte őt a vádak ellen. A védők és tisztelők száma 1867 után egyre nőtt: *Gyulai Pál, Kozma Andor, Arany László, Lévy József* tartoztak közéjük, de kiállt Görgei mellett például *Ivánka Imre* vagy *Asserman Ferenc* honvédeztudós is. Voltak olyanok is, akik Görgei lelkes ellenségeiből lelkes híveivé váltak, mint például idősebb *Krúdy Gyula*. A századelőn pedig olyan személyiségek látogatták meg, mint *Mikszáth Kálmán, Móricz Zsigmond, Pethő Sándor, Jászi Oszkár, Eötvös Károly, Tiszta István* vagy *Károlyi Mihály*. A közvélemény egy része, főleg a Függetlenségi Párt hívei, árulónak tartották haláláig – ugyanakkor egyre inkább terjedt az a meggyőződés, hogy Görgei jó katona volt, s a fegyverletételt nem lehetett elkerülni. A

1848 – 170 éve

problémát az jelentette, hogy 1920-ig nem lehetett hozzájutni a szabadságharc levéltári forrásanyagához, azaz, mind a támadók, mind a védők jobbjára spekulációkra voltak utalva. 1916. május 21-i halálát

követően azonban a sajtóban inkább a megbecsülés, mint a megvetés hangján írtak róla.

Megjelent: www.mandiner.hu, 2018. február 1.

Filmkincs: látta már Görgei Artúrt ebben az 1910-es filmhíradóban?

Mehlhoffer Tamás

Az 1848-49-es szabadságharc tábornokáról, 92 éves *Görgei Artúrról* készült filmfelvétel igazi ritkaság, amely a Manda archívumából került elő.

Az idén, e hónap végén van Görgei Artúr, a szabadságharc tábornoka

születésének kétszázadik évfordulója. Megítélése ellentmondásos, hiszen a világosí fegyverletételkor voltaképpen ő vett véget az 1848-49-es szabadságharcnak. Sokáig árulónak kiáltották ki, de az utóbbi évtizedekben a történészek inkább olyan katonai zseninek tartják, aki több tízezer katona életét mentette meg tetteivel.

Azt már kevesen tudják róla, hogy 98 évet élt meg, 1916-ban halt meg. Ezen a kuriózumnak számító, **1910-es film**ben tehát egy ősz szakállú, mosolygós öregembert látunk, akit a huszárok köszöntenek és hajózik egyet a Dunán. Egy hős – nyugdíjban.

(Megtekinthető a youtube-on: Görgey Artúr)
2018. 01. 17.

Olvasói levél - Kerek évfordulók

Báró Dániel Ernő

“...Többször olvastam már a Füzetekben báró Dániel Ernőről, azonban az életrajzát mindig hiányosnak találtam, sőt sokszor éppen a fontos adatok maradtak ki, ezért gondoltam, hogy érdemes lenne bemutatni életpályáját.. Ráadásul 175 évvel

ezelőtt született és 95 évvel ezelőtt húnyt el báró Dániel Ernő, tehát idén kerek évfordulókat ünnepelhetünk...

Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája